

De heer M. De Wolf
Voorzitter
Instituut van de Bedrijfsrevisoren
E. Jacqueminaan 135/1
1000 Brussel

Brussel, 2 oktober 2012

Mijnheer de Voorzitter,

Betreft: Openbare raadpleging over het ontwerp van bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde ISA's met betrekking tot het commissarisverslag

De Bank heeft kennis genomen van voornoemd Ontwerp van norm van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren. Als prudentieel toezichthouder voor de financiële instellingen en verzekeringsondernemingen heeft de Bank contacten met de bedrijfsrevisoren in functie bij deze instellingen en is dan ook geïnteresseerd in de ontwikkeling van de regelgeving van toepassing op de revisoren.

De Bank heeft de hiernavolgende opmerkingen.

Relatie van de Belgische norm met de internationale en Europese werkzaamheden inzake het auditverslag

Het ontwerp van norm betreft het openbaar commissarisverslag gericht aan de algemene vergadering van aandeelhouders. Zoals u weet heeft de internationale auditnormeerder, de *International Auditing and Assurance Standards Board* (IAASB), einde juni van dit jaar een *Invitation to Comment* gepubliceerd betreffende *Improving the Auditor's Report*. Hiermee tracht de IAASB een antwoord te formuleren op de vraag om commissarisverslagen informatiever te maken door, naast de verklaring over de jaarrekening, ook significante zaken in de jaarrekening en de controle ervan toe te lichten.

Internationale auditnormen (ISA's) dienen te worden gebruikt voor de controle van jaarrekeningen voor boekjaren vanaf 15 december 2012 voor instellingen van openbaar belang, zoals kredietinstellingen en verzekeringsondernemingen (en vanaf 15 december 2014 voor de andere entiteiten).

Het voorstel van Verordening van de Europese Commissie (voorstel van Verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang) legt in artikel 22 betreffende de controleverklaring de inhoud ervan vast.

Het lijkt wenselijk de relatie tussen het IBR ontwerp en de internationale en Europese werkzaamheden te verduidelijken in de inleiding tot de norm.

Toepassingsgebied van de norm ratione materiae

Het ontwerp van norm is, in tegenstelling tot wat wordt gezegd in paragraaf 1 van het ontwerp, niet beperkt tot het commissarisverslag, maar verwijst ook naar andere verslaggeving, zoals het verslag van niet-bevinding, de eventuele verslaggeving inzake de werkzaamheden met betrekking tot het nazicht inzake de neerlegging van de (geconsolideerde) jaarrekening en de verslaggeving betreffende specifieke opdrachten uitgevoerd op vraag van het bestuursorgaan van de vennootschap. In de mate dat deze verslagen gericht zijn aan het bestuursorgaan, vormen de paragrafen van het ontwerp van norm die erop betrekking hebben een aanvulling op ISA 260 - *Communicatie met de met governance belaste personen*.

Het ontwerp behandelt eveneens de werkzaamheden van de commissaris inzake de schriftelijke bevestigingen die dienen te worden bekomen van de leiding van de entiteit waar de commissaris in functie is. Dit is van belang voor de opstelling van de bevestigingsbrief zoals toegelicht in ISA 580 - *Schriftelijke bevestigingen*.

Deze doelstellingen kunnen beter worden bereikt wanneer het hiervoor vermelde onderscheid verduidelijkt wordt. Dit zou kunnen gebeuren door in de norm de verschillende domeinen duidelijk te onderscheiden of door verschillende normen uit te vaardigen als aanvulling op de verschillende ISAs waarop ze betrekking hebben.

ISA 720 - *De verantwoordelijkheid van de auditor met betrekking tot andere informatie* (de norm wordt momenteel herzien) stelt dat de commissaris alle andere door de onderneming gepubliceerde informatie dient te lezen en de inconsistenties met de jaarrekening dient te identificeren en te bepalen of de jaarrekening al dan niet dient te worden herzien. De Belgische norm vult de internationale norm aan met de vereiste dat de commissaris in zijn verslag dient te vermelden dat het jaarverslag van het bestuursorgaan volledig is. Het is wenselijk deze aanvulling ten aanzien van de internationale norm in de Belgische norm te vermelden.

Het verslag van de commissaris

De Bank meent dat het ontwerp van norm niet voldoende aandacht besteedt aan specifieke kenmerken van de ondernemingen van openbaar belang onder haar toezicht. Dit wordt hierna verder toegelicht voor het verslag van de commissaris.

Artikel 144 van het wetboek vennootschappen somt de acht punten op die in het verslag van de commissaris dienen worden te behandeld. Gelijkaardige punten worden opgesomd in artikel 148 voor het jaarverslag van een groep. Het ontwerp geeft toelichting bij de punten 3, 5, 6, 7 en 8 van voornoemd artikel 144 (en de corresponderende punten voor artikel 148), evenwel niet in de volgorde van de wetsartikels.

DE GOUVERNEUR

Blz. 3/4 – 2012-10-02

Eén van de opdrachten van de commissaris is de volledigheid van het jaarverslag van het bestuursorgaan na te gaan en hierover te rapporteren (artikel 144, §1, 6°). De inhoud van het jaarverslag van het bestuursorgaan wordt beschreven in de artikelen 96 en 119 van het wetboek vennootschappen (respectievelijk voor een vennootschap en een groep).

De Bank is in het bijzonder geïnteresseerd in de werkzaamheden van de commissaris en de overeenstemmende verslaggeving met betrekking tot de vereisten van artikel 96, §1, 1° (voornaamste risico's en onzekerheden), 3° (omstandigheden die de ontwikkeling van de vennootschap aanmerkelijk kunnen beïnvloeden), 6° (de veronderstelling van continuïteit) en 8° (het gebruik van financiële instrumenten, de doelstellingen en het beleid inzake risicobeheersing en de gelopen risico's). De werkzaamheden die de revisor dient uit te voeren en de rapportering erover worden beschreven in de paragrafen 30 - 39 en A19 - A44 van het ontwerp van norm.

artikel 96, §1, 1° - voornaamste risico's en onzekerheden (zie paragrafen 31 en A21)

Het bestuursorgaan van de onderneming dient ondermeer een '*beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee zij geconfronteerd wordt*' te geven. De commissaris '*wint inlichtingen in bij de vennootschap met betrekking tot de wijze waarop deze laatste haar voornaamste risico's identificeert*' en '*Indien de commissaris van oordeel is dat de vennootschap de voornaamste risico's en onzekerheden niet op passende wijze heeft geïdentificeerd, houdt de commissaris hiermee rekening bij het opstellen van zijn verslag*'.

Het ontwerp van norm is niet duidelijk omtrent welke elementen de commissaris dient te betrekken bij zijn beoordeling van de voornaamste risico's en onzekerheden. Voor de ondernemingen onder toezicht van de Bank bestaan nationale en internationale documenten die beschrijven hoe sectorspecifieke risico's dienen te worden geïdentificeerd en geëvalueerd. Het zou wenselijk zijn dat de norm dit verduidelijkt.

Het ontwerp is onduidelijk omtrent de houding die de commissaris dient aan te nemen wanneer de risico's niet passend worden geïdentificeerd. Dient de commissaris uitdrukkelijk te vermelden in zijn/haar verslag dat het bestuursorgaan de risico's onvoldoende heeft geïdentificeerd ?

artikel 96, §1, 3° - omstandigheden die de ontwikkeling van de vennootschap aanmerkelijk kunnen beïnvloeden

Naar aanleiding van de financiële crisis werd er op gewezen dat zowel de bestuursorganen als de commissarissen meer aandacht aan mogelijk ongunstige ontwikkelingen hadden kunnen besteden. Het gaat om een voor de commissaris moeilijke en delicate opdracht en het is belangrijk dat de norm de draagwijdte van de opdracht van de commissaris en de uit te voeren werkzaamheden verduidelijkt. Het ontwerp van norm biedt geen houvast in dit domein doordat het punt niet ter sprake komt.

artikel 96, §1, 6° - de veronderstelling van continuïteit (zie paragraaf A24)

Een andere belangrijke en delicate opdracht is het nazicht door de commissaris van de verantwoording door het bestuursorgaan van de veronderstelling van continuïteit.

De beoordeling van de continuïteit van financiële instellingen vergt een specifieke aanpak en het is aangewezen dat de norm dit benadrukt en toelicht. In dit verband is het is nuttig de specifieke regelgeving voor liquiditeit en solvabiliteit voor instellingen onder toezicht van de Bank te vermelden.

DE GOUVERNEUR

Blz. 4/4 – 2012-10-02

artikel 96, §1, 8° (het gebruik van financiële instrumenten, de doelstellingen en het beleid inzake risicobeheersing en de gelopen risico's)

Het ontwerp van norm besteedt evenmin aandacht aan de vereiste werkzaamheden van de commissaris voor de beoordeling van het gedeelte van het jaarverslag dat betrekking heeft op het gebruik door de vennootschap van financiële instrumenten, de doelstelling en het beleid inzake de beheersing van het risico (zoals hedging technieken) en de door de vennootschap gelopen prijs-, krediet, liquiditeits- en kasstroomrisico's. Welke werkzaamheden worden uitgevoerd en welke vaststellingen eventueel worden opgenomen in het verslag van de commissaris en in welke vorm is voor de Bank belangrijk in het kader van haar toezichtsoopdracht. Het is wenselijk dat de norm de werkzaamheden en de eventuele rapportering toelicht.

De Bank neemt zich voor om in haar nieuwe circulaire betreffende de Medewerkingsopdracht van de erkende commissarissen van (wordt beschikbaar op <http://www.nbb.be>, in overleg met het Instituut van de revisoren erkend voor de financiële instellingen, een verwijzing op te nemen naar de *International Auditing Practice Note (IAPN) 1000 - Special Considerations in Auditing Financial Instruments*. Dit document bevat immers belangrijke bijkomende toepassingsgerichte aanwijzingen en overige verklarende informatie voor de audit van financiële instrumenten, ondermeer voor de toepassing van ISA 540 - *De controle van schattingen, met inbegrip van schattingen van reële waarde, alsmede van de toelichtingen daarop*. De Bank meent dat de door haar erkende commissarissen de bepalingen van dit document dienen na te leven in het kader van de controle van de periodieke staten, zowel voor de staten per einde halfjaar als voor de staten per einde boekjaar.

Het Instituut zou een verwijzing naar het internationale document kunnen opnemen in de toepassingsmodaliteiten van de norm.

Voor toelichtingen bij de opmerkingen van de Bank kunt u contact nemen met de heer Marc.Pickeur@nbb.be (tel 02 221 39 99).

Met de meeste hoogachting,

Françoise MASAI
Vice-gouverneur

Luc COENE, afgewijzigd.